

ŠOLSKI (MATURITETNI) ESEJ

Ob pisanju šolskega eseja o književnih besedilih izbranega tematskega sklopa kandidat dokaže svojo zmožnost razpravljanja o književnosti, tj. problemskega, raziskovalnega in ustvarjalnega branja književnih besedil, njihovega primerjanja, vrednotenja in uvrščanja v kontekst; dokaže svojo zmožnost interpretacije književnih besedil, tako da izraža svoje doživljanje, razumevanje, aktualizacijo in vrednotenje besedil (PIKSP 2014 – slovenščina 2012: 6).

Cilji šolskega eseja (PIKSP 2014 – slovenščina 2012: 17)

Ob pisanju šolskega eseja o besedilih izbranega tematskega sklopa kandidat v razpravljalnem šolskem eseju dokaže:

- da pozna besedila, avtorje, obdobja in poetiko znotraj predpisane tematike;
- da je na podlagi predpisanega tematskega sklopa iz književnosti zmožen predstavljati, povzemati, razčlenjevati, primerjati, razvrščati, pojasnjevati, povezovati in posploševati spoznanja o književnih pojavih;
- da je zmožen samostojno vrednotiti prebrana besedila in utemeljevati trditve;
- da pozna primerne strokovne vire;
- da zna uporabljati ustrezno strokovno izrazje;
- da zna esejsko besedilo ob predloženih smernicah oblikovati koherentno, jasno, jedrnato in jezikovno pravilno;
- da si pri izražanju prizadeva za izviren in živ slog;
- da je ustrezno kulturno razgledan (PIKSP 2014 – slovenščina 2012: 17).

Napisati dober razpravljalni šolski esej pomeni, literarno delo večkrat prebrati (s svinčnikom), razmišljati o problemih, ki jih slednje razkriva, primerjati, aktualizirati ...

V razpravljalnem šolskem eseju cenimo:

- bogato besedišče;
- ustrezno terminologijo;
- jasno, jedrnato, konkretno in pojasnjevalno prikazovanje problema;
- medbesedilnost (primerjave s konkretnimi literarnimi deli) – tj. široko razgledanost;
- jezikovno pravilnost in slogovno ustreznost.

Okvirna razporeditev časa:

- 40 % za načrtovanje pisanja (= pozorno razgraditi navodila in napisati osnutek);
- 50 % za tvorjenje besedila;
- 10 % pregled in popravljanje.

- je zapis o posameznikovem branju in preišljevanju o literaturi
- piše se po navodilih, obseg: **najmanj 600** besed (vsaj 3 ali 4 strani A4-formata, odvisno od velikosti pisave); čas pisanja: **120 minut**
- izbor med RAZPRAVLJALNIM in RAZLAGALNIM (INTERPRETATIVNIM) esejem

RAZPRAVLJALNI esej	RAZLAGALNI (INTERPRETATIVNI) esej
<p>Piše se na podlagi poznavanja večjega števila lit. besedil (branje v širino).</p> <p>Pogoj zanj je vnaprejšnje <i>problemsko</i> branje.</p>	<p>Piše se na podlagi podrobnega branja krajšega besedila ali odlomka pri samem izpitu.</p> <p>Pogoj zanj je dobro razvita zmožnost lit. branja (branje v globino, občutljivo zaznavanje oblike in vsebine, mestoma izvirno, ustvarjalno izražanje).</p>
<p>Kandidat pri pisanju po navadi nima pred seboj besedila, zato ga mora dobro prebrati že prej.</p>	<p>Kandidat ima pri pisanju besedilo pred seboj; pred pisanjem ga podrobno prebere in si podčrtuje svoja opažanja, beleži vtise.</p> <p>Če je odlomek del vnaprej predpisanega sklopa, je treba z umeščanjem in utemeljevanjem dokazati tudi poznavanje sklopa.</p>
<p>V eseju se pričakuje idejno-tematska (vsebinska) interpretacija besedil iz sklopa, pogosto tudi primerjanje temeljnih zvrstno tematskih in idejnih sestavin v njih, pretežno doživljajsko-izkušensko opredeljevanje in vrednotenje, umeščanje v kontekst.</p>	<p>V eseju se pričakuje idejno-tematska in slogovno-kompozicijska interpretacija (izražanje doživljanja, razumevanja, vrednotenja) neznane (odlomka iz znanega) besedila, predstavitev doživetja in estetsko vrednotenje, umeščanje v kontekst.</p>
<p>Neposredno pred pisanjem pisec spominsko aktivira poznavanje besedil, ki ga je pridobil pri poprejšnjem branju, in oblikuje esej v skladu s problemom, ki ga nakazujejo smernice.</p>	<p>Neposredno pred pisanjem pisec podrobno bere predloženo besedilo in oblikuje esej, kot ga napeljujejo smernice.</p>
<p>Pričakuje se uporaba temeljnih strokovnih izrazov za poimenovanje lit. pojavov, različnih načinov razvijanja teme, slogovna živost pisanja, prizadevanje za vsebinsko in kompozicijsko zanimivost in prepričljivost.</p>	<p>Pisec uporablja natančna strokovna poimenovanja posameznih sestavin lit. predloge, različne načine razvijanja teme, izkazuje slogovno živost, prizadeva si za izvirnost, zanimivost oblike in vsebine eseja.</p>
<p>V skupni oceni velja vsebina 30, jezik pa 20 točk.</p>	<p>V skupni oceni velja vsebina 30, jezik pa 20 točk; znotraj točk za vsebino jih je nekaj namenjenih posebej za oceno vtisa o ustvarjalnosti besedila.</p>

A. Vsebina (do 30 točk)

- povezanost z izhodiščno temo;
- kakovost problemske obravnave snovi: primerjanja, razčlenjevanja, posploševanja, utemeljevanja trditev in vrednotenja.

B. Jezik (do 20 točk)

1. Jezikovna pravilnost (do 8 točk):

- neustrezna raba ločil in druge pravopisne napake;
- raba neustreznih besednih oblik, pomensko neustrezna raba besed, neustrezno tvorjene besede;
- neustrezno tvorjena poved, neustrezno pomensko razmerje med stavki in povedmi, neustrezno oblikovno razmerje med stavki in povedmi.

2. Slog (do 6 točk):

- neutemeljena raba slogovno zaznamovanih besed in oblik ter stavčnih konstrukcij;
- neupoštevanje drugih načel uspešnega sporočanja.

3. Zgradba (do 6 točk):

- brez naslova,
- neskladje med zunanjo in notranjo členitvijo,
- neupoštevanje obsega (najmanj 700 besed),
- odsotnost uvoda in zaključka,
- nepovezanost sestavin besedila.

ČLENJENJE BESEDILA NA ODSTAVKE:

- **tridelna zgradba besedila**
- **zamik v desno (brez izpuščanja vrstic);**
- **vsak odstavek vsebuje eno dejstvo** (argument); se nanaša na eno navodilo;
- **jedro, sestavljeno iz več odstavkov;**
- **odstavki morajo biti povezani** (natančno izpeljano razmišljanje – **rdeča nit** (besedilo je smiselno, sovisno in zaokroženo sporočilo – 1. letnik, NPB1, sklop Besedilo)).

OCENA NALOGE:

- **Razpravljalni esej** (50 točk): vsebina (do 30 točk), jezikovna pravilnost (do 8 točk), slog (do 6) in zgradba (do 6)
- **Razlagalni/Interpretativni esej** (50 točk): vsebina (do 30 točk), jezikovna pravilnost (do 8 točk), slog (do 6) in zgradba (do 6)

JEZIKOVNO-SLOGOVNA PRAVILNOST (20 točk)

<i>Število besed</i>	<i>jezikovna p.</i>		<i>slog</i>		<i>zgradba</i>	
Najmanj 600	do 8		do 6		do 6	
599-450	do 6		do 5		do 5	
449-300	do 4		do 4		do 4	
pod 300	do 2		do 2		do 2	

Če pri Vsebini ali Jeziku kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

OD BRANJA DO ŠOLSKEGA ESEJA

Temeljita priprava na **razpravljalni šolski esej**, ki zavzema 50-odstotni delež ocene maturitetnega izpita iz slovenščine, zahteva kar nekaj **časa in truda**.

Priporočljivo je, da vsako literarno besedilo preberete (vsaj) **trikrat**: **1.** Prvo branje je namenjeno predvsem doživljanju besedila, pridobivanju prvega vtisa o njem ter seznanjanju z zgodbo in glavnimi književnimi liki; **2.** drugo je počasno, temeljito analitično branje; **3.** tretje pa bralcu odkriva nove vsebinske povezave, razkriva dodatne pomenske odtenke, potrjuje ugotovitve, pridobljene z analitičnim branjem, ter pogloblja vrednotenje. Pomembno je, da razvijete osebni pogled na besedilo, ki ga znate ustrezno utemeljiti in ki ga razširjate ter krepite z branjem strokovne literature.

Berite s svinčnikom. Izpisujte tudi ključne dogodke ali izdelujte časovni trak.

PISANJE RAZPRAVLJALNEGA ESEJA

- **Preberite** navodila razpravljalnega eseja.
- V navodilu za razpravljalni esej najprej **obkrožite** glagole in premislite, kaj od vas zahtevajo.
- **OBVEZNO** napišite osnutek.

Razlaga navodil:

Povzeti (zgodbo, dogodek ...) *Kratko in jedrnato podajte glavne, bistvene podatke.*

Obnoviti (zgodbo, dogodek) *V obnovi zgodbe predstavite dogajalni čas in prostor, glavne književne osebe in dogodke v ustreznem časovnem zaporedju. V obnovi dogodka navedite dogajalni čas in prostor ter predstavite dogajanje v ustreznem časovnem zaporedju.*

Predstaviti (osebo) *Osebo opišite (zunanost, način življenja ...), označite (značajske lastnosti) in predstavite njeno življenjsko zgodbo.*

Označiti (osebo) *Predstavite značaj oziroma osebnost književne osebe.*

Ponazoriti *Prikažite s konkretnimi primeri iz besedila (npr. povzemite dogodek iz romana/drame, predstavite ravnanje literarne osebe ..., da boste podkrepili svoje trditve).*

Razložiti *Predstavite vzročno-posledična razmerja med literarnimi prvinami (npr. navedite vzroke za ravnanje literarne osebe).*

Pojasniti *Predstavite vzroke ali posledice danega pojava.*

Primerjati	<i>Predstavite podobnosti in razlike med literarnimi prvinami (npr. med dvema ali več osebami, med odnosi, ki jih goji književna oseba do drugih oseb ...).</i>
Utemeljiti	<i>Navedite ustrezne argumente za svoje trditve.</i>
Presoditi	<i>Ocenite osebo, dogajanje, zgodbo, idejo/sporočilo ...</i>
Ovrednotiti	<i>Vrednotenje je lahko doživljajsko (kako ste književno besedilo doživeli, kaj se vas je še posebej dotaknilo, ali imate sami podobne izkušnje kot književne osebe ...), etično (ali se strinjate z ravnanjem in odločitvami književnih oseb, je njihovo vedênje moralno sprejemljivo ...), literarno/umetniško (primerjajte literarno besedilo z drugim, ki ga dobro poznate in ima npr. podobno tematiko, razmišljajte, kako prepričljivo je delo z estetskega vidika, ali/zakaj je aktualno ipd.) ...</i>
Komentirati	<i>Izrazite svoje mnenje in ga <u>utemeljite</u>.</i>
Opredeliti se	<i>Predstavite svoje stališče do odločitve književne osebe, tematike zgodbe ...</i>

V vsakem navodilu podčrtajte ključno besedo

- **povzeti fabulo**¹ – fabule ne obnavljajte prepodrobno; zajemite zgolj ključne dogodke;
- **umestiti odlomek** – povejte, kaj se zgodi prej, kaj pozneje; označite pomen odlomka za razvoj dogajanja;
- **razlagati** – pišite v večstavčnih povedih z odvisnimi ali s prirednimi stavki, v katerih so vezniške besede *ker, zato, kajti, če, čeprav* itn.;
- **utemeljevati** – posamezne trditve podkrepite s sklicevanjem na besedilo (zelo konkretno: omenite ustrezne situacije, ravnanje književne osebe; tj. namreč za ocenjevalca glavni dokaz, da ste besedilo res prebrali; ne namigujte, ampak izpeljite misel);
- **primerjati** – postavljajte primerjalne trditve, jih zaporedno ali hkratno razložite in utemeljite s konkretnimi podobnostmi in razlikami znotraj enega ali več dogodkov/dejanj/pojavov ...;
- **komentirati** – v polstrokovnem besedilu (tj. v šolskem eseju) objektivno podajte osebno presojo posameznega dogodka, osebe, pojava ipd.

¹ SSKJ: fábulá -e ž *smiselno si sledeči dogodki v literarnem delu, zgodba*

OSNUTEK

- Na konceptni list (list, namenjen osnutku) za vsako zahtevo napišite vse bistvene podatke, ki jih boste vključili v esej. Ker so navodila zastavljena tako, da se povezujejo in vodijo k obravnavi enega bistvenega problema, ki je pri razpravljalnem eseju največkrat izražen v naslovu, bodite pozorni na **smiselno povezavo** med posameznimi smernicami in na njihovo povezanost z naslovom.
- Na podlagi **ključnih besed v osnutku** (in **naslova** pri razpravljalnem eseju) postavite tezo, ki jo boste zapisali v uvodu. Če imate težave, kako sploh začeti pisati, na konceptni list zapišite tudi nekaj povedi uvodnega odstavka. Pripravi osnutka namenite vsaj četrtno razpoložljivega časa.
- Poiščite ustrezne argumente in protiargumente za dani problem. Svoje trditve utemeljite s konkretnimi primeri iz besedila (če, npr., trdite, da je književna oseba zagrenjena, napišite, ob katerem dogodku se to pokaže, ali povzemite del besedila ipd.).
- Zelo pomembno je, da v esej vključite vse smernice, saj je vsaka ovrednotena z določenim številom točk. Razmislite o primerni razporeditvi podtem v eseju in bistvenih podatkov znotraj posamezne podteme – tako se boste izognili črtanju povedi ali celo odstavkov in poskrbeli za rokopisno urejenost.
- Oblikujte tudi zaključek.

OSNUTEK PRETVORIMO V ŠOLSKI ESEJ

- Napišite/prepišite naslov razpravljalnega eseja.
- V UVODU eseja napišite (splošno) misel, povezano s témo, o kateri morate pisati. Postavite **(konkretno) tezo**, tj. trditev o izhodiščnem problemu, ki jo boste v jedru dokazovali.
- V JEDRU sledite **navodilom/smernicam** (vključite vse, vrstni red njihovega pojavljanja v eseju ni pomemben, a mora biti logičen). Izhodiščno témo poskušajte predstaviti z različnih vidikov.
- V ZAKLJUČKU strnjeno **povzemite** svoje ugotovitve iz jedrnega dela, **potrdite ali ovrzite tezo** in napišite še zaključno misel.

Teza (UVOD) → trditev (→ razlaga/razvoj → utemeljitev) (JEDRO) → sinteza (ZAKLJUČEK)

- Zadnjih 15 ali 20 minut namenite ponovnemu branju eseja. Popravite pravopisne in slogovne napake (preglejte, kako ste postavili ločila, zlasti vejice, premislite rabo velike začetnice, preverite, kako ste delili besede, ali ste morda zapisali kakšno pogovorno besedo, ali je besedni red v posameznih povedih ustrezen ipd.):

- ⇒ pišite **čitljivo**;
- ⇒ besedilo ustrezno razdelite na odstavke z zamikom v desno (vsaj 2 centimetra) brez izpuščanja vrstic (npr. uvod – 1 odstavek, jedrni del – več odstavkov (vsaj 3), zaključek – 1 odstavek);
- ⇒ izražajte se natančno, jasno in jedrnato;
- ⇒ pazite, da bodo povedi in odstavki smiselno povezani (npr. zadnja poved predhodnega odstavka naj napoveduje témo naslednjega odstavka);
- ⇒ uporabljajte ustrezno izrazje;
- ⇒ izogibajte se ponovitvam iste besede tako, da uporabljate nadpomenke, sopomenke, zaimke, parafraze, osebne glagolske oblike ...;
- ⇒ izogibajte se mašilom (npr. v *bistvu*, *seveda*, *pač*, *pa* ...) ...

*Vaja dela mojstra,
če mojster dela vajo.*

PISANJE RAZLAGALNEGA/INTERPRETATIVNEGA ESEJA

Iz *Predmetnega izpitnega kataloga za splošno maturro (PIK)*

V *razlagalnem/interpretativnem esej* (pisna interpretacija literarnih besedil) lahko kandidat dokaže v skladu s postavljenim naslovnim problemom,

- a) da je zmožen poglobljeno brati in razlagati krajše literarno besedilo oziroma odlomek, to je:
- ⇒ da prepozna tipične vsebinske in oblikovne posebnosti danega besedila;
  - ⇒ da te posebnosti ustrezno poimenuje;
  - ⇒ da razlaga svoje doživljanje in razumevanje njihovega pomena in vloge ter besedilo vrednoti;
  - ⇒ da zna besedilo na podlagi njegovih značilnosti uvrstiti v širše sobesedilo oziroma v literarnozgodovinske okoliščine, znane iz kataloga;
  - ⇒ da je zmožen besedilo oblikovati sklenjeno (koherentno), s smiselnim zaporedjem trditev in presoj ter jezikovno pravilno.
- b) da je zmožen poglobljeno brati in primerjalno razlagati dvoje krajših literarnih besedil oziroma odlomkov, to je:
- ⇒ da prepozna tipične vsebinske in oblikovne podobnosti in razlike v predloženih besedilih;
  - ⇒ da te podobnosti in razlike ustrezno poimenuje s strokovnimi izrazi;
  - ⇒ da razlaga svoje doživljanje in razumevanje njihovega pomena in vloge ter besedili vrednoti;
  - ⇒ da zna besedili na podlagi njunih značilnosti uvrstiti v širše sobesedilo oziroma v literarnozgodovinske okoliščine, znane iz kataloga;
  - ⇒ da je zmožen besedilo oblikovati sklenjeno (koherentno), s smiselnim zaporedjem trditev in presoj ter jezikovno pravilno.

Razlagalni/interpretativni esej temelji na **doživljanju** literarnega dela. Za slednjega ni dovolj naučeno poznavanje literarne teorije in literarne zgodovine, saj moramo izhajati iz lastnega doživljanja in vrednotenja literarnega dela (to je iz poglobljenega branja): doživetje moramo izvirno in prepričljivo opisati, razložiti in izraziti.

KAKO NAPIŠEMO RAZLAGALNI/INTERPRETATIVNI ESEJ?

1. Najprej natančno **preberemo** odlomek in smernice za pisanje. Ob predloženem besedilu ugotovimo, **kakšen vtis** napravi na nas, kaj nam pove sam po sebi. Če se na splošni maturi zgodi, da nas odlomek pusti hladne ali nam delo, iz katerega je vzet, ni blizu, potem je najbrž bolje, da se odločimo za razpravljalni esej. Če pa odlomek občutimo in ga razumemo, svoje **prve misli in vtise zapišemo**, v odlomku pa **označimo**, kar se nam zdi bistveno. Še enkrat preučimo navodila (smernice za pisanje) in skušamo z njimi uskladiti svoje razmišljanje o besedilu.
2. V osnutku odgovorimo na zahteve iz navodil.
3. Ob pisanju osnutka – lahko že prej – se moramo odločiti, kako bomo občutke in razmišljanja povezali v **sklenjeno celoto**. Svoje misli lahko utemeljimo in ponazorimo tudi s **slogovnimi sredstvi, ki jih opazimo v odlomku**.

Tudi v interpretativnem/razlagalnem šolskem esejju morajo biti uvod, jedro in zaključek smiselno razporejeni.

Namesto zaključka ...

Napisati dober (razpravljalni ali razlagalni/interpretativni) esej ni preprosto, vendar tudi ne nemogoče. **Brez vaje ne bo šlo.**

Naučiti se morate predvsem dvoje:

- samostojnega poglobljenega branja literarnih del in
- jasnega izražanja svojih misli.

Dragi dijaki in drage dijakinje, veliko ustvarjalne energije ...

